

מסע בעקבות סיפור "בן הקצ

היה או להד"ם?

ל. ליינר יוצא בעקבות פרסום של "אגרת הרמב"ם" שלכאורה מאששת אגדה שהתהלכה בשולי תולדות הנשר הגדול. וגילה זיוף גרוע שהינו בגדר "בדיחה תפילה" שיש בה לא מעט רבב באחר מגדולי ראשונים כמלאכים.

אוצר החכמה

ל. ליינר

תולדות חייו של רבנו הרמב"ם אינם בגדר נעלם, הן היו ענין לכותבי דברי הימים לענות בהם. שכן הרמב"ם נחשב מגדולי מעתיקי השמועה ומוסרי התורה, דבריו וספריו הם נר לכל הדורות בהבנת התלמוד, וכמובן בפסיקת ההלכה. באופן טבעי מאז הסתלקותו נכתבו ונחקרו תולדות חייו. רבותיו כמו גם בני משפחתו. בכל מה שקשור ליחוס משפחתו מקובל ומוסכם שהרמב"ם היה בן לשרשלת רבנים שהאירו את שמי המזרח. כמו כן ידוע שאת רוב תורתו למד מאביו רבי מימון. והנה בשולי סיפור תולדותיו הופיע מעשה חסוד ששב והתפרסם במספר ספרים, לאחרונה קיבל חיווק בלתי צפוי בפרסום אגרת של הרמב"ם עצמו שבה הוא מגולל את פרטי העובדה היות ומעשה זה אמר מאז הופעתו דרשני, הפתיע ביותר לראות שהדברים נכתבו כאגרת ע"י הרמב"ם עצמו.

ל. ליינר יוצא בעקבות הסיפור והאגרת, וגילה שמדובר במעשה זיוף המתחבר לסממן שאלה גדול המרחף על המעשה כולו.

לפי הפרסום האחרון הרמב"ם גולל על גבי אגרת את ימי ילדותו בקורדובה שבספרד כיצד אביו מיאן להנשא ורק בעקבות חלום, נאות לנסוע לעיר קטנה כדי להנשא לבת קצב. מיד כשנולד התייתם מאמו, אביו רבי

אגרת אוטו ביוגרפית בכתב ידו של הרמב"ם! לשפשף את העיניים.

הרקע לפרסום האגרת באה מתוך רצון להוכיח שאין לזלזל בשום ילד, לקח חינוכי ממדרגה ראשונה. סופר התבקש לקחת את האגרת ולתאר את ההתרחשות בצבעים חיים, (לגופו של דבר ראוי להימנע לחלוטין מלגעת בראשונים כמלאכים ולתאר את רגשותיהם בעיני דלי תואר כדורינו, ותקלה זו תוכיח) הסופר עשה את מלאכתו מתוך אמון באגרת. כך גם רחש כלפיה איש החינוך שהעביר זאת לידי.

לא כך חשו רבים וטובים, אשר העירו את אוזנינו, יצאנו לבירור. התברר שאיש החינוך קיבל לידי צילום של עמוד בן זמננו מודפס, ובו נאמר שהאגרת היא מתוך "קונטרס ישן להרמב"ם" שנכתב על ידו בשנת ד' תתק"ד שנים ספורות לפני פטירתו ויצא לאור לראשונה ע"י נכדו בן בנו ר' דוד עוד בחייו. וקיבל את הסכמת הרמב"ם להדפסת קונטרס זה" עוד נאמר שהפעם האחרונה שקונטרס זה יצא לאור היה בשנת תרל"ח ע"י רבי נפתלי היילפרין בן "משכיל לאיתן" ממינסק בצירוף הסכמתם של הגאונים גדולי הדור בעל "בית הלוי" ורבי יצחק אלחנן מקאונא

הקלה היא בעיניכם? ברוקים ורעמים: "קונטרס ישן להרמב"ם" רואה אור ע"י רבי נפתלי משכיל לאיתן בהסכמת כל גדולי הדור... לפני שנמשיך את מסע איתור

מימון נשא אשה אחרת. הילד משה התקשה בלימודו, במקביל או עקב ניכור מהאם, האב הרחיקו הכה אותו וקרא לו "בן הקצב", הוא לא יכל לשאת זאת, ברח מהבית והגיע לעיר גאש כשהוא בן שמונה שנים בלבד, שם התוודע לרבי יוסף ה"ה הוא הר"י מיגאש, הוא קרבו ואז התגלתה חריפותו של הרמב"ם, הוא לא סיפר על מוצאו ומשפחתו, חלפו שנים רבות, משהגיע לפרקו בגיל שמונה עשרה הורה לו רבו לחזור לעירו "קורדובה". הוא הופיע כנער עלום הוזמן לדרוש בבית כנסת הכול נדהמו מחריפותו כולל אביו שמהר להציע לו את אחת מבנותיו... או אז חשף עצמו בפני אביו שנפל על צווארו ומאז נשאו על פני כל ואף השיא לו אישה.

סיפור "פנטסטי" זה על צדדיו התמוהים ביחס לרבי מימון, התפרסם בעיקרו לראשונה ב"סדר הדורות" בשם: "שלשלת הקבלה" שראה ב"קונטרס ישן". על אף שפורסם התייחסו אליו בחשש, חלק כינו זאת "אגדה" חלק ציינו לחוסר אמינות (ראה בספרו של הגר"י שוורץ) להלן נסביר גם למה אף אחד מכותבי הדורות המקובלים לא הביא את המעשה.

מכאן כאמור רבתה התהייה נוכח התגלית המדהימה "אגרת" של הרמב"ם עצמו המגולל את הפרשה, כפתור ופרח. עצם גילוי אגרת מהרמב"ם מפתיע לכשעצמו, לא הרבה אגרות שרדו, ועוד

המקור. נשאל כאן כמה שאלות? מה הפירוש שקונטרס "ראה אור" ע"י הנכד כשמדובר מאתיים וחמישים שנה ויותר לפני המצאת הדפוס? מה המשמעות של "הסכמה" של הרמב"ם להדפסת הספר בימים של טרם המצאת הדפוס? ... (לא נגענו בשנה תתקי"ד, למרות שזו שנה בלתי אפשרית, כי הרמב"ם היה אז כבן עשרים, ונכדו עדיין לא בא לעולם, מאחר ואולי נפלה כאן טעות המעתיק, אך לאור הטעויות הגסות האחרות לא נתפלא אם השנה הופיע במקור....)

נמשיך בדרך לאיתור המקור. איש החינוך נקב בשם מי שהעביר לו את הדף האמור. לא לפני שהוא מביע את צערו מעצם התפתחות הדברים. התקשרנו. כך זה נשמע.

רצינו לשאול אודות המקור של האיגרת שפורסמה והועברה על ידיכם....

המשיב: את הכול תראה בספר שבעזרת השם יראה אור.

מה יראה אור ה"קונטרס ישן" שבו האיגרת?

המשיב: זה, ועוד דברים הקשורים למגוון נושאים.

אני רוצה להבין, האיגרת שפורסמה מה המקור שלה?

המשיב: היא ראתה אור לפני הרבה שנים בהסכמת גדולי ישראל רבי יצחק אלחנן...

כן, אבל אתם ראייתם את המקור? המשיב: אני לא נוהג לחשוף את

המקורות, מפני שנכוויתי פעם. הכול יפורסם.

אתם ראייתם את ה"קונטרס" שיצא ע"י רבי נפתלי משיכיל לאיתן, זה עותק בודד שהגיע אליכם? המשיב: כן.

מתי יוצא הספר שלכם?

המשיב: יכול להיות מחר ויתכן בזמן אחר, הכול בידי שמים אנו עושים רק את ההשתדלות. תודה רבה.

נו, היות והמקור לא ניתן לחשיפה. ננסה לברר בכוחות עצמנו. אגב כך, נציע למוציא לאור שיכדוק טוב את מהדמות החומרים שיופיעו בספרו, בגלל שאם אמינותם כאמינות ה"אגרת" של ה"קונטרס ישן" הרי ספק אם מקומם בגניזה ולא בפח האשפה. אין מדובר בזיוף, גם לא במזויף מתוכו, זה פשוט "חוכא ואיטלולא" את ה"איגרת" שרכט מאן דהוא שלא ברור מה היו מניעיו.

"ברוכים הבאים ל"גאש"

נתחיל במה שכולט לעין, "הרמב"ם" כותב שהוא הגיע לעיר גאש "עד הגיעי אל עיר אחת אשר שמה גאש" נסו לחפש בכל האטלסים העתיקים והחדשים עם הייתה קיימת עיר ששמה "גאש", מה לדעתכם פירוש הכינוי "רבי יוסף איבן מיגאש"? כל צורך מתחיל יודע שהפירוש הוא כינוי של משפחה "מיגאש", כמו שרבי אברהם איבן עזרא, היה בן משפחת עזרא ולא הגיע מעיר "עזרא", גם רבי שלמה איבן גבירול, לא בא מהעיר "גבירול" אבל "הזיין המגוחך" סבר ש"הר"י מיגאש" הגיע מעיר ששמה "גאש". כמו אותו דרשן שהסביר את "וישא משלו" בלעם נסע מהעיר "שלו" ואם חשקה נפשכם לדעת היכן התקיימה ישיבתו של רבי יוסף איבן מיגאש, "אליסנא" זה שם העיר, לא ידוע שרבי יוסף כיהן שם כרב, אך ודאי שלא היה רבה של "גאש".... קרוב לודאי שאילו היה מאן דהו מגיע לעירו אליסנא, לא היה מתאר אותו כ"איש מאיר פנים שיושב בבית הכנסת" אלא כראש ישיבה לתלמידים.

עתה, אחרי שהזיפן המגוכח, נכשל בהבנת הנקרא, מה הפלא שהוא לא בדק תאריכים. הנה כי כן, הרמב"ם נולד לדעות המקובלות ככל המוקדם בשנת ד' תתצ"ג ד, היותו בן שמונה שנים, "יום בריחתו" ע"פ האגרת ל"גאש" היתה בשנת תתק"ב, מה לעשות שרבי יוסף איבן מיגאש נפטר בשנת תתק"א... לכל היותר היה הילד משה יכול לעלות על ציונו, של מורו ורבו המובהק של אביו... (גם זה פלא כיצד הרמב"ם לא מזכיר את העובדה הידועה ש"האיש מאיר הפנים" היה רבו של אביו, אבל מי זקוק לתמיהות דקדניות כאילו...).

ואכן כל כותבי הדורות ובראשם מרן החיד"א (שם הגדולים) קובעים שהרמב"ם לא למד באופן אישי אצל הר"י מיגאש אמנם ישנן משמעותות שהרמב"ם החשיב את הר"י מיגאש לרבו, אך מסבירים זאת שהחשיב זאת מתוך לימוד כתביו והמסורה שהעביר לו אביו שלימדו תורה.

והנה ב"אגרת" שולח אותו רבו הר"י מיגאש בהיות הרמב"ם בן י"ח, לשוב לבית אביו, שמונה שנים לאחר הסתלקותו.... הפלא ופלא....

אולי נאמר שכוחה העצום של האיגרת הזו, לשנות "סדרי בראשית" את כל הידוע ומקובל על התאריכים הנ"ל, אבל לשם כך עלינו לשנות עוד משהו שמפורסם כאור יום, ידוע שמשפחת רבי מימון גלתה מקורדובה בעטים של ה'מוחרין' עם הגולה אשר הגלתה בשנת ד' תתק"ח, כיצד שב הרמב"ם לעירו מולדתו קורדובה בהיותו בשנת ה"שמונה עשרה" כפי ציווי מורו ורבו...? צריך להבין שכאן היא אפשר לעגל פינות, אפילו אם לא היה מדובר בשגיאות גסות ומגוחכות כל כך, שכן מדובר הרי במכתב אישי ביוגרפי של הרמב"ם... לא בספר שמחבר טעה או שגה בו. הוא אשר דיברנו לא מדובר ב"דיוף" שכן גם לכותב ב"תואר" מפקפק זה צריך מעט אינטליגנציה, מדובר פשוט בשרכות וקשקוש מגוחך ומעליב.

ועתה מעט התייחסות לביבליוגרפיה של המסמך, כבר הזכרנו את המקור של ה"קונטרס ישן" ש"יצא לאור מאות שנים (המשיך בעמ' 27)